

УДК 371.12

Ірина Зварич, кандидат педагогічних наук, викладач англійської мови
Національної академії Служби безпеки України
і кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови Інституту Філології
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ПРИНЦИП СПРАВЕДЛИВОСТІ І ПЛЕБСОЛОГІЧНА ОЦІНКА ПОЧУТТЯ ПРАВА У ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА

Люди, будьте человечны.

Ж. Руссо

У статті розкривається сутність одного із основних і найважливіших принципів оцінювання якості знань студентів, який реалізується у законодавчій діяльності правової держави – справедливості. Розкривається плебсологічна оцінка почуття права у діяльності педагога.

Ключові слова: принцип справедливості, плебсологічна оцінка, почуття права, діяльність педагога, якість знань студентів, справедливості.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізуючи минулу діяльність через сучасне сприйняття, ми можемо передбачити майбутнє, бо суспільству притаманні своєрідні еволюційні процеси, які завжди залишаються процесом розвитку науково-дослідних, загальнокультурних, освітніх і правових знань, що отримує людство від системи освіти. У сфері правознавства ми хочемо звернути увагу на один із основних і найважливіших принципів, який реалізується у законодавчій і правозастосовчій діяльності правової держави – *справедливості*, і дати плебсологічну оцінку цьому терміну.

М.І. Сригонюк зазначає, що термін “плебсологія” походить від латинського *pleb* – юрба, натовп, народ і грецького *logos* – слово, учення, що трактується, як наука про стихійний або організований опір громади, певних соціальних груп, класів, усього народу щодо влади, боротьбу вказаних груп між собою, що виявляється, як правило, у формі натовпу, що безчинствує, – суспільного (масового) заворушення та пов’язаних з ними процесів [5, 12].

Якщо розглянути етимологію походження слова – справедливості, то можемо чітко з’ясувати, що воно складається із прикметника “праве” та іменника “вість”. У “Великому тлумачному словнику сучасної української мови” зазначається, що *вість* – це звістка, повідомлення [1, 190]. Отже, справедливості можна трактувати як праве повідомлення, а в широкому розумінні – правове вчення. Водночас, справедливості тлумачиться у словнику, як об’єктивне,

неупереджене ставлення до когось або до чогось; це – людські стосунки, дії, вчинки, які відповідають морально-етичним і правовим нормам [1, 1376].

У різні епохи людство трактувало поняття справедливості неоднаково. Наприклад, у древніх народів рабство вважалося цілком справедливим, для нинішнього часу – це найгірше приниження. І все-таки в цьому слові криється щось таке, що змушує людей вживати його з великим підтекстом. Це щось – правда у поєднанні з бездоганністю законів суспільних, політичних, морально-етичних.

Стосовно внутрішнього світу однієї людини, прагнення справедливості проявляється в бажанні протестувати проти порушення гармонії, проти насильства над собою. Почуття справедливості, яке притаманне кожній людині, ґрунтується на свідомій гідності людської індивідуальності, тобто на усвідомленні власної гідності. Кожна людина вважає себе гідною тих чи інших принципів і підходів. Отже, термін “справедливості” позначає наявність у соціальному світі прав, засад і виражає їх справедливості, імперативність і необхідність [8, 604].

Бути справедливим – означає бути тактовним, делікатним, треба вміти не порушити гідність людини грубим словом, наказом, будь-яким примусом. Натомість, аналізуючи юридичну літературу, ми можемо підкреслити, що термін “справедливості” сягає своїми витокami Давнього світу, і середньовічні мислителі намагалися узгодити справедливості з ідеєю перерозподілу надлишкового багатства.

ПРИНЦИП СПРАВЕДЛИВОСТІ І ПЛЕБСОЛОГІЧНА ОЦІНКА ПОЧУТТЯ ПРАВА У ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА

Тома Аквінський навіть вважав, що людина в крайній скруті має право претендувати на чужу власність. Отже, можна погодитись із середньовічним мислителем Юстиніаном I, який підкреслював справедливість, як постійну і вічну волю віддавати кожному належне.

“Око за око, зуб за зуб” – найпростіша формула відновлення гармонії, порушеної стабільності, рівноваги. “Якою мірою ти відміряєш, такою мірою тобі буде відміряно”, – вчать найдавніші записи. Тоді ще не існували закони рівноправ’я. Тоді ще не бралась до уваги психологічна основа вчинку, як тепер прийнято вживати, мотив злочину. Тоді ще не було вищих цінностей. Мається на увазі матеріальне урівноваження: зуб за зуб, рука за руку...

Кожна сильна людина знаходить задоволення в подоланні життєвих перешкод власними способами. Та з розвитком суспільного життя серед труднощів з’являються інтереси й сили інших людей, таким чином, виникають конфлікти й нові форми боротьби. Сваюля однієї сильної особи обмежується суспільством, щоб боронити слабших, не втрачати цілісності інтересів громади. Виникають права, закони, вимоги і, таким чином, з’являється термін “права”, “правове вчення”.

Г. Гегель зазначав: “Око за око, зуб за зуб – проголошує закон. Віддати належне відповідне вчинку є священним принципом будь-якої справедливості, основа будь-якого державного устрою. Ісус не вимагає повної відмови від права, піднесення тим самим над усією сферою справедливості або несправедливості шляхом любові, в якій разом із правом зникає і почуття нерівності, й можливість цього почуття, яке викликає встановлення рівності, тобто зникає ненависть до ворогів” [2, 113].

Зокрема, грецький філософ Платон підкреслював, що справедливість – добродіє, тобто означає правильне ставлення до інших людей, і висловив думку, що в своїх початках всі люди були рівні, лише пізніше, зловживаючи силою, стали порушувати справедливі закони рівності. Він підкреслює, що справедливість – це вияв святості й що святість – це власне справедливість. Отже, справедливість – надзвичайно високий ідеал, який у реальному житті, як і взагалі ідеал, не може бути досягнутий, але ідеали для того й існують, щоб дисциплінувати нашу мету світлою і чистою в щоденній боротьбі добра й зла. Щоб досягнути ідеал або хоч наблизитися до нього, потрібно намагатися, аби його світло постійно залишалося в спектрі нашої душі чистим, незатьмареним, не викривленим почуттям заздрості й помсти, щоб

його постійно зміцнювало полум’я любові і милосердя.

“Справедливість без жалю робиться жорстокістю”, – писав італійський поет Метастасіо. Неможливо заперечити і римському промовцю Цицерону, який вважав, що суммюс – сума ін’юрія, себто – засуворе, затверде пристосування закону, без жалю, без милосердя, може бути найбільшим беззаконням, беззаконням закону, найбільшою несправедливістю.

Отже, щоб бути справедливим, треба не лише знати статті в Кодексах і постанови законодавчої влади, а й глибоко вивчити проблему і розуміти її суть, вміти себе поставити на місце іншого, дотримуючись поради китайського філософа Конфуція (551 – 479 рр. до н.е.), який зазначав, що не потрібно робити іншим того, чого ми не хочемо, щоб нам було зроблено. Він закликає бути справедливими й вірними в усіх наших учинках і словах. На думку учителя китайської нації, благородна людина – це морально досконала людина, яка протягом усього життя веде пошук свого морального призначення, утверджує справедливість [4, 64, 185 – 195].

Із розвитком суспільства з’являються нові визначення справедливості, і до наукового обігу вчені включають одне з них: соціальна справедливість. На початку 19 століття завдяки працям Дж. С. Мілля цей термін стає загальноживим. Ідея соціальної справедливості відображена у двох основних підходах, які утверджують:

- рівність можливостей у рамках відкритого суспільства, громадяни якого мають змогу проявити свої здібності;

- рівномірний розподіл благ з урахуванням рівних потреб кожної людини [8, 604].

Соціальна справедливість характеризується помірними підходами, за якими частина суспільних ресурсів розподіляється за потребами через державну систему соціального забезпечення, а інша – через економічний ринок або певні процедури, відповідно до заслуг. Зокрема, справедливість має три основні різновиди: зрівняльна, розподільча, відплатна.

Зрівняльна справедливість передбачає досягнення максимальної рівності прав і можливостей соціальних об’єктів.

Розподільча орієнтує на подолання диспропорцій у розподілі матеріальних і духовних благ, виходячи з природно-правових відносин всіх людей, незалежно від їх національних, станових, класових, майнових та інших відмінностей.

Відплатна справедливість поширюється на сферу покарань за правопорушення і злочини [8,

ПРИНЦИП СПРАВЕДЛИВОСТІ І ПЛЕБСОЛОГІЧНА ОЦІНКА ПОЧУТТЯ ПРАВА У ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА

604]. Відплатна справедливість ґрунтується на принципах і процедурах, що певною мірою застосовуються тільки до осіб, які вважаються винними у скоєнні правопорушення, а також міри покарання від ступеня тяжкості правопорушення.

Яскравий приклад відплатної справедливості, справедливості покарання ми спостерігаємо в одній із статей російського педагога О.М. Острогорського, що цитує лист молодого Ф.М. Достоевського, який навчався тоді в інженерному училищі. Його обурило несправедлива оцінка, поставлена йому на випускному екзамені викладачем алгебри, який помстився за те, що він колись “образив” цього педагога.

“О, як довго, як довго я не писав тобі, милий мій брате, – писав Ф.М. Достоевський, – жахливий екзамен... Мене не перевели. О, жах! Ще рік, цілий рік неволі. Я б не бісився так, якби не знав, що підлість, одна підлість завадила мені... Я вбив стільки днів до екзамену, захворів, схуд, витримав екзамен на відмінно в повній силі об’єму цього слова і залишився... Так хотів один викладач... якому я якось нагрубив і який нині мав підлість нагадати мені про це, пояснюючи причину, чому залишився я” [3, 38 – 39].

Натомість, кожна сильна людина знаходить задоволення в подоланні життєвих перешкод власними способами. Та з розвитком суспільного життя серед труднощів з’являються інтереси й сили інших людей, таким чином, виникають конфлікти й нові форми боротьби. Сваюля однієї особи обмежується суспільством, щоб боронити слабших, не втрачати цілісності інтересів громадян. Виникають права, закони, вимоги: “Цього не можна!”, “Це тобі не належить!” і таке інше. Кожна сильна людина знаходить задоволення в подоланні життєвих перешкод власними способами. Та з розвитком суспільного життя серед труднощів з’являються інтереси й сили інших людей, таким чином виникають конфлікти й нові форми боротьби. Тому слід з’ясувати, що означає термін “право”, який вживається у багатьох значеннях – в соціальному, філософському, побутовому, юридичному.

Академік АН Вищої школи України О.В. Дзера зазначає, що юридичне значення права може бути багатоаспектним. Тому вчений наголошує, що загальновизнаним і практично значимим є поділ права на об’єктивне і суб’єктивне [7, 5]. Найбільш поширеним вчені вважають визначення у загальному вигляді В.А. Тархова, який підкреслює, що об’єктивне право визначається як певна “сукупність”, “система” встановлених державою загальнообов’язкових норм (правил

поведінки), виконання яких забезпечується державно-примусовими засобами нормами [6, 7 – 17] є публічне право, що регулює поведінку в громадському оточенні. Потім цивільне право, сформоване на основі накопиченої власності. Всі ці перетворення відбуваються під гаслом справедливості. Відомо, що латинська назва “юстиція” (право) означає поєднання права і справедливості. Звідси випливає, що справедливість – це почуття права. Римський суддя Ульнійан писав: “Справедливість – це постійна й незмінна воля віддати кожному його право”.

Український фольклор подає повчальну оповідку. Одного разу осел, лисиця і лев домовилися жити такою спілкою, що здобич, яку котрийсь із них роздобуде, ділити поміж себе. Осел, коли настала його черга ділити здобич, думаючи, що він рівний левові, розділив добутий на рівні частини. Лев не міг цього стерпіти, накинувся на осла і роздер його. Потім настала черга ділити лисиці. Але вона, як мудрий і хитрий звір, зрозуміла, що її чекає. Собі вона залишила невелику пайку, віддавши решту левові. Лев похвалив її і запитав: “Лисице, хто тебе навчив так поступати?” А вона відповіла: “Пригода, яка трапилась з ослом”. Ця оповідка розкриває природну суттєвість стосунків сильного і слабого, чуття такту, емпатії (лисиця), примітивність внутрішнього світу (осел), силу і зарозумілість, справедливість почуття права сильнішого (осел).

Отже справедливість – це почуття права, яке диктує людині домагатися того, що їй належить. Але, щоб досягнути справедливості як внутрішній аспект – через душу, необхідно, щоб у людини, насамперед, сильної і могутньої, почуття справедливості не розвивалося до апогею. Навпаки – переходило з почуття права в обов’язок, не лише брати, а давати! В свідомості мусить формуватися необхідність домагатися всіма силами відмовитися хочби від деяких прав власного задоволення для загального добра. Справедливість і взаєморозуміння між людьми можливі не тоді, коли сильна особа, нація чи держава нав’язуватимуть примусово іншим визнання своїх прав, які можуть здаватися їм несправедливими і незрозумілими, а тоді, коли розвинути у собі почуття солідарності, що трансформуватиме почуття справедливості, зробить його більш виразним не для власних прав, а для поліпшення становища інших.

Висновки. Таким чином, ідеали справедливості по-справжньому розкриваються на засадах високих начал людяності, правдолюбства, прагнення гармонії совісті з

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com